

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Dijkversterking traject Enkhuizen-Hoorn

1298-67

ISBN 90-421-1089-9
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET MER	1
3. INHOUD VAN HET MER	2
3.1 Gebruik van de startnotitie	2
3.2 Aanvullingen op de startnotitie	2
3.2.1 Probleem- en doelstelling.....	2
3.2.2 Besluitvorming.....	2
3.2.3 Bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling.....	4
3.2.4 Visie	4
3.2.5 Voorgenomen activiteit en alternatieven.....	4
3.2.6 Gevolgen voor het milieu	5
3.2.7 Vergelijking van alternatieven	6
4. VORM EN PRESENTATIE	6

1. INLEIDING

Het dijktraject Enkhuizen-Hoorn voldoet op verschillende plaatsen niet aan de voor deze waterkering geldende veiligheidseisen. Daarom heeft het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier (Uitwaterende Sluizen of US)¹ het voornemen om een dijkverbeteringsplan te ontwikkelen voor dit traject. Het dijkverbeteringsplan moet goedgekeurd worden door het bevoegd gezag, Gedeputeerde staten van Noord-Holland.

Bij brief van 29 oktober 2002 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport² (MER). De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 210 d.d. 31 oktober 2002³.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁴. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁵, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen en deze waar toepasselijk betrokken in haar advisering.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

In het MER dient de nadruk te liggen op de volgende elementen:

- Onderbouwing van de veiligheidseisen en concretisering van de (aantasting van) wezenlijke landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden (LNC-waarden). Ondermeer het bodemarchief in het dijklichaam speelt een belangrijke rol.
- Een transparante waardering van de gevonden waarden en een inzichtelijke onderlinge afweging van de waarden.

Voorts wil de Commissie het belang van een goede samenvatting benadrukken.

¹ Per 1 januari 2003: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

² Zie bijlage 1.

³ Zie bijlage 2.

⁴ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁵ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

3. INHOUD VAN HET MER

3.1 Gebruik van de startnotitie

In de startnotitie is al uitgebreid ingegaan op de aspecten die naar de mening van de initiatiefnemer relevant zijn voor het MER. In dit advies wordt alleen aangegeven waar zaken toegevoegd dienen te worden of waar de Commissie bepaalde aspecten wil benadrukken; verder wordt verwezen naar de startnotitie.

3.2 Aanvullingen op de startnotitie

3.2.1 Probleem- en doelstelling

Probleem- en doelstelling zijn helder verwoord in de startnotitie. De doelstelling is gebaseerd op drie invalshoeken: voldoen aan de veiligheidseisen, ontzien en waar mogelijk versterken van LNC-waarden en behouden en waar mogelijk versterken van de functies op en langs de dijk.

De Commissie heeft nog enige opmerkingen over de onderbouwing van de veiligheidseisen. In §2.2.1 van de startnotitie wordt gerefereerd aan het randvoorwaardenboek. Dit geeft de uitgangspunten voor het toetsen van de waterkering aan (gebruiksperiode van 5 jaar). Voor het ontwerpen (voor een periode van 50 jaar) gelden echter andere uitgangspunten. De aangehouden uitgangspunten dienen expliciet genoemd te worden. Denk daarbij aan de aan te houden hoogwaterstijging en NAP-daling in de planperiode, die van belang zijn voor het bepalen van de dijktafelhoogtes. Ook is van belang welke maatgevende hoogwaterstand (som van verhoogd meerpeil en opwaaiing) is gehanteerd bij het bepalen van de waterspanningen voor de macrostabiliteit van de diverse dijksecties.

Geef, in aanvulling op tabel 2.2 van de startnotitie, hetzij in een lengteprofiel van de dijk, hetzij per dijkpaal, een overzicht van relevante informatie over de bestaande toestand (hoogte, grondgesteldheid, kwelgevoeligheid) en tekorten aan veiligheid (vereiste hoogte, stabiliteit).

3.2.2 Besluitvorming

In hoofdstuk 7 van de startnotitie is een lijst gegeven van de belangrijkste kaderstellende wet- en regelgeving, besluiten en plannen.

Onder 'Rijksbeleid' dienen nog meegenomen te worden de Natuurbeschermingswet, het Besluit Speciale Beschermingszone Markermeer⁶, de beleidsnota Belvédère (relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke ordening) en het Verdrag van Malta⁷ (bescherming van archeologie bij ruimtelijke inrichting). Beschouw tevens de visie van het consulentenschap Natuur Bos Landschap en

⁶ Hiervan wordt melding gemaakt in inspraak nr. 4 van LNV.

⁷ Zie inspraakreactie nr. 2 van het ROB.

Fauna van LNV op de realisatie van de verbindingszones in de EHS in Noord-Holland⁸.

Onder 'Provinciaal beleid' zijn nog van belang de 'Beleidsvisie ontwikkeling provinciale ecologische hoofdstructuur (PEHS)', de Provinciale monumentenverordening, de lijst van Aankoopwaardige Natuurgebieden (1993) en de Stroomgebiedsvisie Noorderkwartier (2002). Blijkens de startnotitie is de Westfriese Omringdijk, waarvan de dijk Enkhuizen-Hoorn deel uit maakt, aangewezen als Provinciaal Monument.

Geef in het MER concreet aan welke uitgangspunten en randvoorwaarden voor de dijkverbetering uit de in de startnotitie en de hierboven genoemde wet- en regelgeving, plannen en besluiten voortkomen. De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten eveneens worden aangegeven.

Soort- en gebiedsbescherming

Als in het plangebied planten- of diersoorten voorkomen die beschermd worden op grond van de Flora- en Faunawet en als de voorgenomen activiteit leidt tot in deze wet genoemde verboden gedragingen, zal er een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en Faunawet moeten worden aangevraagd⁹.

Het dijktraject grenst aan de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en aan de Speciale Beschermingszone Markermeer¹⁰. Daarom zullen de alternatieven getoetst moeten worden aan de regelgeving/beleidsplannen voor gebiedsbescherming, namelijk het Structuurschema Groene Ruimte¹¹ en de Vogel- en Habitatrichtlijn. Als de activiteit significante gevolgen kan hebben voor gebieden die bescherming genieten op grond van de Vogel- en/of Habitatrichtlijn moet een 'passende beoordeling' gemaakt worden conform artikel 6, lid 3 en 4, van de Habitatrichtlijn¹². Indien de passende beoordeling in het MER wordt opgenomen, verdient het aanbeveling dit herkenbaar in een aparte paragraaf te doen.

⁸ Hier wordt aan gerefereerd in het gebiedsplan Kop en Westfriesland van de provincie Noord-Holland.

⁹ In inspraak nr. 4 van LNV wordt aangegeven waaraan het MER moet voldoen, om te kunnen dienen ter onderbouwing van een eventuele ontheffingsaanvraag ingevolge de Flora- en Faunawet.

¹⁰ Zie inspraak nr. 4 van LNV.

¹¹ Pkb deel 4, blz. 64.

¹² Hierbij moeten de volgende vragen beantwoord worden:

- Op grond van welke beschermde soorten en/of abiotische factoren heeft het gebied/hebben de gebieden zich gekwalificeerd?
- Welke significante gevolgen met betrekking tot deze soorten en/of de abiotische factoren kunnen er optreden ten gevolge van de voorgenomen activiteit afzonderlijk of van de voorgenomen activiteit in samenhang met andere plannen of projecten? Indien er geen significante gevolgen verwacht worden, hoeven de volgende vragen niet beantwoord te worden.
- Zijn er alternatieve oplossingen (waaronder mitigerende maatregelen), waardoor er geen (significante) gevolgen voor het beschermde gebied optreden?
- Zijn er dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden? En zo ja, welke?
- Indien het project toch in of nabij het beschermde gebied moet plaatsvinden en mitigerende maatregelen onvoldoende oplossing zullen bieden voor de mogelijke significante gevolgen, welke compenserende maatregelen zullen dan getroffen worden om te waarborgen dat de algehele samenhang van de EHS en Natura 2000 bewaard blijft?

3.2.3 Bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling

In hoofdstuk 3 van de startnotitie is een uitgebreide beschrijving van het studiegebied opgenomen, op grond van reeds verrichte inventarisaties. De Commissie heeft begrepen dat momenteel enkele aanvullende inventarisaties uitgevoerd worden naar natuurwaarden en naar archeologische waarden¹³. De Commissie adviseert, conform de inspraakreactie van het ROB, de effecten van de verschillende reële oplossingsrichtingen op archeologie in algemene zin uit te werken en afhankelijk van de specifieke keuze te bezien of een archeologische inventarisatie noodzakelijk is.

Waardering

Voor de invulling en de afweging van de alternatieven is het essentieel om inzicht te hebben in het belang van de aangetroffen landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden. Dit inzicht is cruciaal als een afweging gemaakt moet worden tussen bijvoorbeeld natuurwaarden en cultuurhistorische waarden, maar ook waar afgewogen moet worden welke kosten of welke overlast acceptabel zijn voor de instandhouding van bepaalde waarden.

Geef daarom in het MER voor de relevante trajecten¹⁴ een nadere analyse van de geïnventariseerde gegevens, waarbij een transparante waardering wordt gegeven van de gevonden waarden. Voor de natuurwaarden kunnen de (inter)nationale soort- en gebiedsbeschermingsformules hierbij het uitgangspunt vormen. Voor de waardering van de cultuurhistorische waarden kan aansluiting gezocht worden bij de redengevende omschrijving bij de aanwijzing als Provinciaal monument. Tevens worden handvatten geboden door de Archeologische Monumentenkaart, de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland en de lijsten van Rijks- en Gemeentelijke monumenten.

3.2.4 Visie

De visie is in essentie goed uitgewerkt in de startnotitie. Onderbelicht is nog het feit dat de Westfriese Omringdijk is aangewezen als Provinciaal Monument, niet alleen vanwege de ontstaansgeschiedenis van de dijk, maar ook omdat het dijklichaam zelf interessante geologische zaken bevat. Dit zal een rol spelen bij de keuze en vergelijking van varianten waarbij het dijklichaam wordt aangetast.

3.2.5 Voorgenomen activiteit en alternatieven

Alternatieven

In hoofdstuk 5 van de startnotitie heeft per dijksectie reeds een inperking van de te beschouwen alternatieven plaatsgevonden. De Commissie sluit zich aan bij deze inperking.

¹³ In inspraak nr. 2 van het ROB wordt aangegeven dat er sprake is van middelhoge tot hoge archeologische verwachtingswaarden.

¹⁴ Dat wil zeggen die trajecten waarbij een afweging tussen verschillende alternatieven gemaakt moet worden, waarbij verschillende waarden een rol spelen.

Compenserende maatregelen

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen worden getroffen. In de startnotitie (§6.2) is aangegeven dat compenserende maatregelen aan de orde zijn, indien het niet mogelijk is om aantasting van aanwezige waarden te voorkomen. Geef in het MER in deze gevallen een duidelijke motivatie. Geef bij het ontbreken van alternatieve oplossingen de benodigde omvang, kwaliteit en haalbaarheid van de compensatie¹⁵.

Nulalternatief

De Commissie onderschrijft dat er geen sprake is van een reëel nulalternatief, zodat volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen als referentiesituatie.

Meest milieuvriendelijk alternatief

In de startnotitie is aangegeven dat doelgericht een mma ontwikkeld wordt. Hiervoor is de eerder genoemde waardering van de LNC-waarden van groot belang. Een belangrijk element van het mma is het zorgvuldig omgaan met het gegeven dat de dijk als monument is aangewezen. Verder zou in het mma voor de winning van de benodigde grondstoffen (zand en klei) zoveel mogelijk kunnen worden aangesloten bij de verdere ontwikkeling van de provinciale EHS (werk met werk maken).

In de startnotitie worden de alternatieven per deeltraject beschreven. Juist in het mma is het van belang om tevens oog te hebben voor de samenhang van de verschillende deeloplossingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de overgangen tussen de deeltrajecten, maar ook aan ecologische relaties langs de dijk en aan landschappelijke concepten die de deeltrajecten overschrijden, zoals het behoud van het open karakter van het middengedeelte.

Voorkeursalternatief

Geef de overwegingen op grond waarvan het voorkeursalternatief wordt gekozen niet alleen in het Dijkverbeteringsplan, maar ook in het MER. Ga hierbij behalve op veiligheids- en milieuoverwegingen ook in op de economische overwegingen.

3.2.6

Gevolgen voor het milieu

In tabel 6.1 van de startnotitie is weergegeven welke aspecten in welke fase van belang geacht worden en derhalve in het MER beschreven zullen worden. De Commissie stelt voor deze tabel uit te breiden met:

- fauna in de gebruiksfase;
- ecologische relaties in de aanlegfase en in de gebruiksfase;
- hinder door stof en geluid in de gebruiksfase;
- verkeer in de gebruiksfase.

¹⁵ Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de publicatie Uitwerking compensatiebeginsel SGR van het Ministerie van LNV (1995).

3.2.7

Vergelijking van alternatieven

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet waar mogelijk en toepasselijk op grond van kwantitatieve informatie over de milieueffecten plaatsvinden. De onderlinge vergelijking van de alternatieven dient inzichtelijk gepresenteerd te worden, bij voorkeur met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven.

4.

VORM EN PRESENTATIE

Voor de presentatie beveelt de Commissie aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- recent topografisch kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen;
- kaartmateriaal zoals situatietekeningen en representatieve ontwerpprofielen op goed leesbare schaal te presenteren.

Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis en de implicaties daarvan voor de besluitvorming en het evaluatieprogramma.